

Statarliv i Ringsjötrakten (3)

Lilldrängen på sädesloftet

Av Gösta V. Jönsson

I årets upplaga av Frostabygden avslutas berättelsen om statarpojken Gösta V. Jönssons barndom i Ringsjöbygden där hans far arbetade på Trulstorps gods som statare. I förra årsboken beskrevs hur Gösta sommaren 1918 arbetade som dräng på Tofta gård. I detta sista avsnitt får vi följa Gösta, då han sommaren 1919 var anställd som lilldräng hos lantbrukare Ola Nilsson på gården Hurva nr 3. Det är en mångsidig skildring av livet som dräng och de vedermödor som arbetet förde med sig. I Hurva stiftar Gösta bekantskap med bl a skomakaren Hjalmar W. Nilsson, som var gift med Hurvas egen författarinna Christina Nilsson.

Ett nytt år, 1919, hade börjat. Skolgången skulle vara slut i maj. Men jag skulle bli tvungen att sluta en månad i förväg, eftersom jag hade blivit städslad som lilldräng hos en lantbrukare Ola Nilsson i Hurva från den 15 april till den 15 oktober.

Lönen skulle uppgå till 80 kronor och som städjeping fick jag 5 kronor. Dessutom skulle det ingå ett par läderkängor i lönen, som skulle tillverkas av skomakare H. W. Nilsson och levereras fram mot hösten. Denne skomakare bodde granne med min husbonde och han var en snäll och trevlig yrkesman, som jag under min tjänstetid ofta besökte. Det var roligt att se på hur han tillverkade skor. Samtidigt visade han mig hur man skulle bära sig åt för att bli en bra skomakare.

En vacker vårdag tillträdde jag min nya plats. Jag var i stort sett utrustad som förra gången det begav sig. Med förmaningar från far, hade jag anträtt min färd till min nya arbetsplats. Jag blev väl mottagen. Min nye husbonde verkade fåordig. Han såg på mig en stund, blinkade och sa att han hoppades att jag skulle trivas. Fru Nilsson var hans raka motsats. Hon höll nästan på att ge mig en kram. De två hemmavarande döttrarna, Stina och Anna, som var i 25-30-årsåldern, verkade också snälla. Drängen, Johannes, som jag senare skulle komma väl överens med, hade för husbondefolket talat om vad jag kunde.

Han var nämligen bekant med drängen Anton från min förra plats. Detta hade jag inte någon vetskap om.

Läste till bords

Jag hade anlänt lagom till middagsmålet och fick min plats anvisad vid sidan om matmor. "Nu ska du äta ordentligt. I din ålder behöver man mycket mat. Det vet väl jag, som har fostrat två pojkar. En är skollärare och den andre har ett lantbruk i Odarslöv, en by utanför Lund," sa matmor. Vid matbordet blev jag bekant med alla. Ola Nilsson läste till bords och jag fann det lämpligt att läsa från bords. De såg lite förvånade ut, inte minst Ola Nilsson som frågade: "Brukar ni göra detta i ditt hem?" På detta kunde jag endast svara: "Ja!" Att jag kommit till ett religiöst hem, tänkte jag inte så mycket på. Att läsa till eller från bordet, var inget märkvärdigt för mig. De satt alla tysta en stund och såg på mig. Jag hade nog vandrat rakt in i deras sinnesvärld!

Återstoden av dagen fick jag, tillsammans med Johannes, som inte kallades dräng utan lantbrukselev, bekanta mig med allt det som kunde vara till nytta för mig som lilldräng. En nyhet för mig var, att det inte fanns någon drängkammare i anslutning till stallet. Enligt Johannes var det inte människovärdigt. Han hade eget rum i boningshuset i egenskap av lantbrukselev. Dessutom kom han från ett

Gården Hurva nr 3 (ägare idag Gunvor Kron). Här arbetade Gösta sommaren 1919 som lilldräng.

bondehem. Jag fick ett stort utrymme som kammare nämligen hela sädesloftet! En yta på ungefär 150 kvadratmeter enligt Johannes.

Halva ytan tjänstgjorde som sädesloft och den andra halva, där jag skulle residera, användes som förvaringsplats för äldre möbler m m vilka stod prydligt uppställda utefter långväggarna. Min säng, som var bäddad, stod placerad med ryggen mot en ofantligt stor skorsten. Skorstenen spred en mycket behaglig värme, antingen det var varmt eller kallt ute. Det fanns en vacker matta framför sängen, ett litet bord, en stol och en låda med ett antal böcker i som såg nog så intressant ut. På varje gavel fanns ett fönster, som inte gav ifrån sig mycket ljus. Eftersom elektriskt ljus inte var installerat på gården, kom den lilla fotogenlampan på bordet till flitig användning. Ett väl tilltaget skåp för mina kläder var det också sörjt för. Jag kände på mig att jag nog skulle komma att trivas här.

Ledig var tredje söndag

När det gällde mina arbetstider upplystes jag om, att jag var ledig var tredje söndag. Det var en försämring vid jämförelse med min tidiga-

re arbetsplats. Min arbetsdag började klockan fem på morgonen genom att husbonden väckte mig. Klockan sju serverades frukost, förmiddagskaffe med smörgåsar var det dags för klockan tio. Middag åt vi klockan tolv och hade sedan fritt till klockan ett. Eftermiddagskaffe med smörgås blev vi undfägnade med vid tretiden och slutligen kvällsmaten, som intogs klockan sex och till dess skulle utfordringen och rengöringen i stallet vara klar. Mjölknningen av korna behövde jag inte utföra. Det skötte äldsta dottern Stina. Jag behövde bara rycka in då Stina var ledig. I övrigt skulle jag deltaga i alla förekommande göromål på gården. Trädgårdsskötsel och bärplockning åvilade mig. Målning av uthus samt kalkning av stallar var också sådant arbete som jag skulle utföra.

På gården fanns sex kor och tre hästar och de lättare körlorna med häst fick jag ta hand om. Skötseln av svinstallet hade husbonden hand om, utom rengöringen som jag var ansvarig för. Det var inte så betungande, eftersom svinen för det mesta höll till i utedor. I stallet fanns ett tvättrum, där vi kunde tvätta smutsen av oss efter dagens arbete. Toaletten

(”dasset”) fanns på baksidan av stallet lite avlägset beläget, speciellt om man behövde uppsöka det nattetid. Mitt slutomdöme efter dagens genomgång när jag kom upp till min stora bostad var: ”Nog kommer jag att få arbeta lika mycket här som på den förra platsen. Maten är bra. Men husbondefolket är betydligt snällare och så har jag fått en stor luftig kammare i stället för en kammare i ett djurstall!” Jag hade tänt min fotogenlampa och dragit fram boklådan, som innehöll böcker i olika ämnen. Mest var det skolböcker, som tillhört gårdens barn. Här fanns det stora möjligheter att förkovra sig konstaterade jag, om bara trötthet och arbete tillät det. Lutad mot skorstensstocken stod ett gammalt gevär, en mynningsladdare. I en kedja kring hanen hängde ett kruthorn. Den gamla bössan väckte mitt livliga intresse. Så här måste indianernas och pälsjägarnas bössor ha sett ut. Jag hade läst åtskilliga indianböcker såsom Stigfinnaren, Hjortdödaren, Den siste mohikanen m fl. Alla hade funnits i skolans bibliotek i Östra Strö. I boklådan hittade jag också ett exemplar av Soldatinstruktion för infanteriet, som tydligen tillhört någon av sönerna och var ett minne från deras värnpliktstid.

En låda full med böcker

Jag blev mycket glad, för nu hade jag funnit en vän, som kunde hålla mig sällskap under kvällarnas ensamhet, en stor trälåda full med böcker. Jag tror att jag under denna sommar lärde mig lika mycket som under ett helt års skolgång. Detta tack vare en trälåda välförsedd med gamla skolböcker. Selma Lagerlöfs ”Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige” läste jag säkert ett par gånger!

Den gamla mynningsladdaren plockade jag sönder och satte ihop ett otal gånger och soldatinstruktionen lärde jag mig nästan utantill! Allt om gevärsföring och exercis deltog det gamla geväret i! Jag var stark för min ålder, hårt arbete hade utvecklat mina muskler.

Minnet av en händelse i min ”sädesloftsbo-

ning” har följt mig genom livet. Det var en kväll i juni, då kvällarna är ljusa och långa. Jag hade gått till sängs vid tiotiden och bätt min aftonbön. Jag hade förut under kvällen varit bekymrad över hur fattigt det var hemma, och varför det måste vara så. I ett tillägg till aftonbönen frågade jag Gud om han inte kunde ordna det så, att de fick det lite bättre därhemma! Då hände något egendomligt. Jag vill påpeka att jag var fullt vaken och inte sjuk på något sätt. Det som hände var, att allting med ens kändes så ljust och lätt inom mig. Jag liksom lyftes upp och svävade fritt. Då förstod jag att det fanns en Gud, en högre makt som hade lyssnat på mig. Många gånger före denna händelse, hade jag fantiserat om hur jag skulle kunna hjälpa dem med att skaffa nya möbler i stället för de befintliga, som var gamla och skamfilade. Det dröjde ännu några år innan jag kunde hjälpa dem med detta.

Denna märkliga junikväll som jag har berättat om, hade ytterligare en märklig överraskning i beredskap åt mig! Efter att ha sovit några timmar, vaknade jag och kände mig utsövd. När jag tittade på min stol, satt där en stor vit katt och såg på mig med godmodiga ögon, de var som människoögon. Vi såg på varandra en god stund tills katten upplöstes i intet. Jag var inte rädd. Var det min skyddsande som visat sig?

Äventyrliv med skyddsande

Jag steg upp och klädde mig samt undersökte hela sädesloftet, utan att finna någon katt. Det fanns bara en uppgång till loftet och den var stängd! Jag lade mig igen, somnade och sov lugnt. Jag har tänkt på denna händelse många gånger i mitt långa och ofta äventyrliga liv. En skyddsande har jag sannerligen behövt! Jag har alltid känt något underligt i min närhet när fara hotat. Så har det varit under mina år i Afrika, under min militärtid i Sverige och min femtonåriga tid som husförsäljare. Mitt distrikt var stort och omfattade tidvis Skåne

och Blekinge. Det förde med sig mycket bilkörning nattetid. Särskilt vintertid kunde det vara besvärligt med hala och snöiga vägar, och många gånger kände jag att det satt någon i baksätet. Det var en påminnelse till mig att ta det försiktigt.

Det fanns ytterligare en händelse, som jag sätter i direkt samband med mina juniupplevelser. Ett par veckor efter den egendomliga junikvällen, fick jag reda på att far och styvmor vunnit på en lott i Danska Klasslotteriet, som lotteriet hette. För ett par kronor hade far köpt en lott i Hurva. Lotten skulle, vid eventuell vinst, utfalla med en fjärdedel av hela vinsten. Far hade fått meddelade från lotterikommissionären att lotten utfallit med vinst, och att fars andel var på något över 1 500 kronor! Det representerade mycket pengar på den tiden, om man har i åtanke, att fars årslön i kontanter uppgick till 600 kronor. Vinsten betydde att det kunde göras en del nyanskaffningar till hemmet samt kläder för helg och vardag till barn och vuxna!

”Jag blev bönhörd”

Styvmor hade en flicka som hette Marta, och som hon fått före sitt äktenskap med far. Marta var ett år yngre än jag och hon var född med inåtvända fötter. Det var bedrövligt att se henne gå. Far och styvmor tog nu Marta med sig till professor Petrén i Lund för konsultation. Professorn förordade operation och Marta fick stanna i Lund ett par månader. Då hon kom hem, var hon frisk och kunde gå och röra sig som andra barn. Lotterivinsten hade räckt även till denna operation. Jag har undrat många gånger över, om det bara är tillfälligheter att allting ordnar sig på något sätt, eller om det finns en högre makt som griper in. Jag bad Gud om hjälp och jag blev bönhörd!

Dagarna och veckorna gick under slit och släp. Höskörden var undanstökad. Att packa hö under det varma höskulletaket hade blivit en pina. Det var nästan så att jag såg fram emot rengöringen av svinstallet! Nötkreaturen

och hästarna stod tjuvrade på fältet där höet bärgats. Djuren skulle flyttas ett par gånger om dagen och det var mitt arbete, likaså att leda dem till vattenbaljorna. Den tunga träklubban, ”köklan”, som användes för att slå ner tjuverpålarna med, gav ordentlig träning för en elvaårings armar! Jag kommer ihåg att jag ibland var så trött när dagen var till ända, att jag knappt orkade att äta.

Så var det dags att skörda rågen i början augusti, samma månad som jag skulle fylla tolv år. Benen sargades av rågstubben, när jag tog upp och band nekar efter avläggaremaskinen. Trätofflorna hade börjat bli dåliga och skyddade knappt fötterna längre. Jag tog ut några kronor av lönen och köpte mig ett par nya.

Även mina arbetskläder var i ett bedrövligt skick. Fru Nilsson hade uppmärksammat hur det stod till med mina kläder. I sina klädgömmor hade hon kvar en del kläder från den tiden då hennes pojkar var i min ålder. Så kom det sig att jag fick nästan helt nya kläder och bland dem fanns även de som dög till finkläder. Jag kände mig riktigt lycklig! Detta hände lagom till jag fyllde tolv år. En vecka innan min födelsedag, hade jag varit hemma och gratulerat far på hans födelsedag.

Rakställ till far

Jag hade tagit ut 10 kronor av min lön och köpt ett spegelrakställ med rakborste, tvål-kopp och tvål. Spegeln var ställbar och priset var fem kronor. Jag hade köpt det i Jönssons nystartade diverseaffär i Hurva. Far hade länge önskat sig ett sådant rakställ det visste jag. Dessutom köpte jag fem stycken cigarrigaretter, kaffebröd och karameller. Jag klädde mig i mina bästa kläder och satte på mig mina skor, som jag fått av bondpojken Nils.

Glädjen blev stor när jag anlände hem. Far blev mycket glad över presenten och styvmor likaså över kakorna samt syskonen över karamellerna. Det syntes att de haft turen att vinna lite pengar. Alla var nämligen välklädda! Det

kändes skönt att få skaffa lite nytt,” sa styvmor och far nickade bifall. Mina syskon fördjupade sig i karamellpåsen. Det var synd att Marta inte var hemkommen från lasarettet efter fotoperationen! Styvmor hade dukat kaffebordet, och då vi satt oss till bords blev det många frågor om hur jag hade det. Även jag var frågvis. När far var på gott humör, brukade han sjunga och det gjorde han även efter kaffet på den här födelsedagen. Han var duktig på att sjunga tyckte vi barn och även många andra.

Efter att ha blivit omkramad av far och styvmor och avvinkad av syskonen, anträdde jag min färd tillbaka till Hurva. Inspirerad av fars visa ”Soldatgossen”, avslutades dagen med några gevärsföringar med den gamla bössan och sedan sov jag lugnt och gott!

Ängarna kring Bråån var delvis odlade. ”Ola Nilsson gården”, som gården allmänt kallades hade fyra tunnland odlad mark där. Det var ungefär en kilometer till denna odling. På denna utmark odlades grönfoder, en blandning av ärtor, havre m m, som skördades grönt och gavs till kreaturen som tillskottsfoder. Även sockerbetor, gulbruna foderbetor, vita ”borfällor” och kålrötter odlades där. De sistnämnda användes dels till djurfoder, dels till rotmos, en mycket omtyckt maträtt. Varje förmiddag var det min uppgift att hämta hem ett lass grönfoder, som jag dagen innan slagit med lie. Att lära sig att använda lie var något nytt för mig. Lantbrukseleven Johannes hade utbildat mig i denna ädla konst eftersom jag i trädgårdsarbetet, på matmors anmodan, hade till uppgift att slå gräsmattan. Det var inget lätt arbete att slå med lie! Lien måste hanteras på ett visst sätt, så att inte liebladspetsen gick i jorden. Dessutom fick jag undervisning i hur jag skulle bryna, eller med strykspån skärpa liebladet, så att det tenderade att bli ”slöegg”. Jag hade gräsmattan att öva mig på tills jag klarade av att använda lien på ett riktigt sätt. Att slå grönfoder var ett ganska styvt arbete, särskilt när

fodret lagt sig platt till marken som följd av regn och blåst. Det värkte ordentligt i armarna, när jag hållit på en timme. Så lång tid tog det för mig att slå ihop till ett lass. Vägen till utmarkerna gick delvis genom Hurva by och jag kände mig ganska stolt över att få uträtta dessa körslor med den lätta flaklastvagnen, förspänd med uddahästen som den kallades.

Uddahästen var säkert världens snällaste häst, och jag fjäskade mycket för den med brödbitar och socker som jag tiggde av matmor. Hur jag löste problemet med att sela och spänna för hästen, har jag skildrat tidigare. På denna gård utförde bonden själv alla körslor till kvarnen och även en del andra körslor. Det åvilade emellertid mig att sela och spänna av hästen för vagnen, och det fick jag ibland beröm för. Annars deltog inte min husbonde så mycket i de löpande sysslorna på gården. Han var sjuttiofem år fyllda. Hans stora intresse var svinuppfödning och försäljningen av smågrisar och gödsvin var ganska omfattande.

”För hårt arbete”

Den närmaste granngården ägdes av lantbrukaren N Olsson. Vid ett par tillfällen stoppade han mig och sa, att han tyckte att jag hade ett för hårt arbete. Det tyckte jag var underligt, eftersom ingen tidigare sagt något sådant till mig. Min husbonde var religiös, men det var inte Olsson. Jag förstod att grannsämjan inte alltid var den bästa. I gården brukade husbonden anordna s k läsarmöten, i dessa deltog inte grannen. Ibland deltog jag, då brukade jag få läsa en psalmvers. Jag kunde en hel del, eftersom jag i skolan hade haft mycket lätt för att lära mig psalmer utantill. Beträffande svordomar, så hade husbonden en egen variant för dessa när han blev irriterad över något. Nämligen ordet ”honoriden”. Även far var en stor motståndare till svordomar, men till skillnad mot bonden använde han sig inte av några ersättningsord för dessa! Han sa att svenska språket är så rikt på ord, att det är onödigt

med svordomar. Själv har jag inte heller använt mig av sådana ord, eftersom jag också fann att vårt språk har tillräckligt med ord för att uttrycka sig i tal och skrift med.

Skördetiden för korn och havre var inne. Johannes körde slåttermaskinen och avläggaren. Extra folk hade anlitats för nekbinding av den avmejade säden. Eftersom jag var kvick, som det hette, fick jag till uppgift att sätta upp nekarna i prydliga skylar. Efter några dagar med bra torkväder, var det dags för hemkörning av sädesskylarna till logen. Bärningen av skörden var en omständlig procedur. Lastningen skedde i långvagn, som var försedd med extra sidohäckar. Chef för bärningslaget var Johannes. Uppe i vagnen stod bondens bägge döttrar i egenskap av mottagare. Johannes och jag räckte över nekarna till dem. Det gick inte att sticka upp nekarna hur som helst. De skulle lämnas med toppen före, helst på den plats där de skulle ligga. Sedan staplade de bägge döttrarna nekarna i ett visst system, så att nekarna hölls på plats. Särskilt noga var det vid rundstaplingen i vagnens fyra hörn. När vagnen var full, lades en extra "bindning" i mitten. På denna bindning lades lass-medan (en grov avbarkad trästång). Lass-medan fastspändes fram- och baktill med rep. Ett väl staplat lass, förankrat med lass-medan, tålde att köras med på den mest ojämna markväg utan risk för att få slagsida.

Även på logen var det noga med hur nekarna staplades, eftersom det underlättade arbetet för den person, som räckte upp nekarna på tröskbordet vid tröskningen.

På tröskbordet stod som regel två kvinnor och tog emot nekarna, skar av dess band och överlämnade sedan nekarna till tröskmataren. Han hade till uppgift att fördela nekarna på ett sådant sätt, att det skedde en jämn inmatning i tröskverkets cylinder.

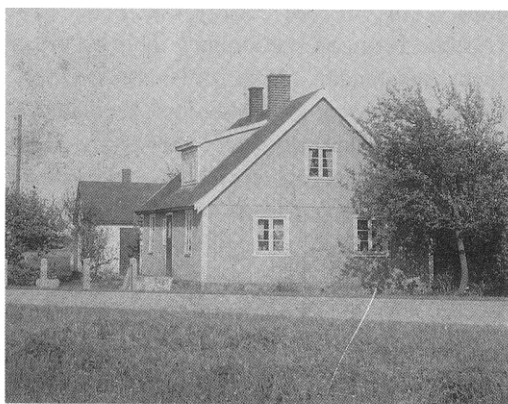
Tröskan ett underverk

Innan jag går vidare i min berättelse, skall jag

uppehålla mig en stund vid de redskap, vilka man använde sig av vid tröskning och hur tröskningen bedrevs på gårdarna. Ett antal bönder brukade gå samman vid inköp av ett tröskverk och bilda ett andelsbolag. Tröskverket med tillbehör såsom halmpress och lokomobil, kallades för en andelströska. Dessa andelströskverk var en nyhet, som delvis ersatte den gamla stiftröskan. Stiftröskan drogs av en häst, som var förspänd en s k vandring, vars maskineri utgjordes av en mängd stora och små kugghjul. Hela maskineriet var väl förankrat inom grova ekstockar, som i sin tur var fastgjorda i marken. Kraftöverföringen skedde med hjälp av grova runda stålstänger till stiftröskans drivhjul. Stålstängerna var sammankopplade med s k vrid- och drivknutar. Från vandringens stora kugghjulsdriv utgick en ca fyra meter lång kraftig dragstång. Längst ut på dragstången fanns en dragkrok för upphäktning av hammeldrag. En fullt påseldad häst med draglinor spändes för, och så var det dags för det arma djuret att vandra runt, timme efter timme! De flesta hästar klarade av detta utan någon körsven. Jag förvånades mycket över att hästen, så fort man dragit en liten säck över huvudet på den, så fogligt vandrade runt utan att stan- na mer än vid tillsägelse!

Det förekom även något som kallades plejtröskning, och det var särskilt de äldre männen, som var mästare på det. Det skulle konst till att svinga en plejel så, att slagan tog jämnt på de uppskurna och upplagda nekarna. Jag försökte att lära mig konsten och efter diverse blåmärken i nacken och på ryggen, gick det ganska skapligt. Plejlarna var hopbundna med ett ålskinn längst ut. Genom att man lät den s k handstången rulla i handen, undvek man att ålskinnsbindningen rullade samman sig och slagan träffade då plant mot de utbredda sädestopparna. Låt oss nu återgå till andelströskan, som betraktades som ett underverk. Tidigt på morgonen, vid femtiden, anlände lokomobilens tillsammans med trösk-

verk och halmpress. Med transporten följde tre ordinarie anställda gubbar, som svarade för uppställningen av maskinerna, klossningen av hjulen, påhängningen av drivremmarna från lokomobilen till tröskverket samt eldningen av lokomobilen som skedde med ved. De fast anställda gubbarna var maskinist, eldare och matare. Till det övriga manskapet hörde, jag har tidigare berört en del av dem, en säckpassare, två säckbärare, tre framkastare av nekar från loggolvet upp till tröskverkets matarbord där två kvinnor var mottagare, och som i sin tur lämnade över nekarna till mata-

"Skomakarehuset" (bild från 1950) där Gösta ofta var på besök

ren. Mataren hade till uppgift att fördela neken jämnt, innan den matades in i tröskans cylinder. För omhändertagandet av halmen, fordrades i regel tre man. En ansenlig arbetsstyrka, om man jämför med våra dagars arbetsbesparande maskiner!

Tröskdagarna var verkliga festdagar med tanke på maten. Gårdarna överbjöd varandra! Det bjöds på praktiskt taget allt, som man kan finna på ett smörgåsbord. Varmrätten bestod i regel av ärtor med fläsk. Även snaps kunde förekomma dock inte hos min husbonde! Det fick räcka med svagdricka. Bra mat och hårt arbete var en lyckad kombination, tyckte jag.

Särskilt under höstarbetet förekom, inom lantbruket, en sed att låna arbetsfolk av varandra. Byte av arbetare förekom mest vid

tröskning och potatisplockning. För upptagning av potatis användes en maskin, en s k potatisupptagare, som var förspänd med två eller tre hästar. Genom att ställa in skären på potatisupptagaren kunde man luckra upp potatisraderna underifrån. Ett stort spräthjul, försett med ett tiotal kloliknande grepar, drevs runt med ganska stor hastighet och slungade upp potatis, sten och jord mot en konformig, roterande skärm, där potatisen befriades från jord och sten. Plockningsbredden var ungefär två meter, efter varje upptagen rad. Det krävdes sju par plockare för att plocka rent efter en maskin. Efterhand som korgarna fylldes, sattes de åt sidan. En vagn med korgtömmar kördes oavbrutet från åkern till potatissjukan. Jag kan försäkra att jag hade mycket ont i ryggen efter en dags plockning, för att inte tala om hur det kändes efter en vecka! Då var jag ganska vingbruten!

Jag slapp att delta i potatisplockningen på gården, men det hindrade inte husbonden från att låna ut mig till ett par granngårdar i stället! Det var på så sätt jag kom underfund med vad det vill säga att ha ont i ryggen! Jag slet även hårt med djuren. I fortsättningen skulle det bli mycket arbetsamt för mig eftersom Johannes blev sjuk, och det var inte troligt att han skulle bli frisk igen inom den närmaste tiden.

Det återstod nu något över en månad av min anställningstid och betupptagningen var i full gång. Foderbetorna skulle köras hem från utmarkerna till gården. Sockerbetorna skulle transporteras till Hurva station och där lastas på järnvägsvagn för vidare transport till Örtofta sockerbruk.

Som kusk genom Hurva

En kväll blev jag kallad till husbondens kontor. "Du är en stark och rask pojke," sa husbonden, satt och såg på mig en stund och tillade: "Du har god hand med djur!" Sedan kom frågan: "Kan du köra hem foderbetorna och köra sockerbetorna till Hurva station? Sockerbetorna skall vara levererade om två

veckor. Foderbetorna får vi köra hem de dagar då inte sockerbetslastning äger rum”. Kort sagt, kvällar och lördagar. Det gällde nog även ett eller annat lass på söndagarna, fast det sade inte bonden. Allt annat arbete på gården, skulle jag vara befriad ifrån. Jag kände mig ganska stolt när jag svarade bonden, att nog skulle jag klara av betkörningen. För mitt inre kunde jag se mig själv sitta på kuskbocken på en vagn förspänd med två hästar på färd genom Hurva by!

Men jag kan ännu känna hur trött jag var om kvällarna, och hur det värkte i armarna! Efter en vecka kände jag mig emellertid bättre.

På gården fanns en vagn som kallades bolstervagn. Den var ganska lång och utan fjädrar. Dyliga åbäken var vanliga på gårdarna! Hjulen var järnbeslagna, bredden på vagnens botten var ungefär 60 cm. Sidobrädorna, dvs sidohäckarna, var snedställda utåt och bredden upptill uppgick till 120 cm, hakade man sedan på lösa sidobrädor, blev bredden större och lastkapaciteten ökade då. Baktill på vagnen fanns en lucka eller ett bakstycke, som den kallades. När bakstycket var nedfällt, hölls det i vågrätt läge av ett par kedjor. I detta läge tjänade bakstycket som ett slags plattform för den som lastade av betorna. En riktigt lastad bolstervagn rymde 1700-1800 kg betor, vilket jag kunde konstatera när jag läste vägningsuppgiften på våglappen. Vägning utfördes innan lastning till järnvägsvagn fick ske. Järnvägens öppna godsvagnar rymde 10 ton. Vagnen skulle vara färdiglastad på fyra dagar, vilket jag också klarade! Under tre veckors tid lastade jag tre järnvägsvagnar, alltså 30 ton! Under samma tid transporterade jag hem till gården ca 6 ton foderbetor som lades i stuka.

Betsäsongen denna höst var begåvad med vackert väder. Jag kan inte minnas att det förekom någon regndag. Däremot var det morgondimmor som var nog så otrevliga. Jag måste berätta om en liten episod, som hände

under hemtransporten av foderbetorna. Som jag förut berättat, låg utmarkerna ett gott stycke från gården. Markvägen dit var i ett eländigt skick, speciellt i utkanten av byn. Djupa hjulspår och här och där gropar i vägen gjorde, att det ibland skumpade till i lasset med påföljd att betor ibland föll av. I utkanten av byn bodde ett par äldre kvinnor i ett lågt halmtäckt hus. Framför huset fanns prydnadsbuskar av olika slag. En rabatt längs med huset lystes upp av dahlior. Trädgården var inhägnad med ett nätstaket och inne i trädgården gick hönsen fritt omkring. När jag passerade med betlasset, gav alltid de gamla kvinnorna noga akt på mig. Skulle det vara så att någon beta ramlade av vagnen på den gropiga vägen, kunde jag räkna ut att den inte skulle ligga kvar då jag passerade förbi nästa gång! Betorna var naturligtvis bra hönsfoder. Jag tyckte synd om kvinnorna, de behövde mat till hösten och kanske också till grisen, som jag hade hört fanns inhägnad i trädgården. I fortsättningen, när jag var på hemväg i kvällsskymningen med det sista lasset för dagen, brukade jag köra där vägen var som gropigast. På så sätt hjälpte jag till med extra betfall! Den här barndomssynden, som så många andra, är för länge sedan preskriberad!

Lördagskvällarna var efterlängttade, då behövde jag inte delta i kvällsbestyren. Vid ett tillfälle under sommaren hade jag frågat ringaren i Hurva kyrka om jag fick följa med honom upp i kyrktornet när klockorna i skymningen skulle förkunna, att nästa dag var en söndag. Det kallades för helgmålsringning. Det fick jag gärna göra, fast med förbehållet, att jag skulle stoppa bomull i öronen! ”Bomull kan du få av mig,” sa ringaren. Jag var fascinerad av klockornas klang och av det virvarr av träställningar som fanns i tornet. Inte mindre fascinerad var jag, när jag fick hålla i repändan och känna hur ringaren, i en viss rytm, satte igång klockorna.

På hemväg från en sådan helgmålsringning, passerade jag de tidigare nämnda gummornas

Byskomakaren Hjalmar Wallentin Nilsson (1880–1961) uppmärksammade lilldrängen Gösta och hjälpte honom vid ett tillfälle i en penibel situation. Den här blekta bilden visar skomakaren och hans hustru, den på sin tid välkända författarinnan Christina Nilsson (1876–1962).

stuga. De satt på sin bänk framför stugan och hade tydligen lyssnat på helgmålsringningen. När de såg mig komma på vägen, vinkade de fram mig, samtidigt som de ropade: "Kom hit pojke!" Det var med viss tvekan som jag lydde uppmaningen. Jag hade nämligen inte riktigt rent samvete! Slaktarens Henry, som var några år äldre än jag, hade vid ett par tillfällen lockat med mig på hyss. Hyssen gick ut på, att med hartsad tråd spela på vissa utvaldas fönster. Bland de utvalda hade bl a de två gumorna varit! Henry var, enligt mitt sätt att se det, ganska elak och jag hade i god tid sagt upp bekantskapen med honom. Men gumornas samtal med mig rörde sig inte om hyssen. I stället fick jag höra, att jag var en snäll pojke och blev bjuden på saft och kakor!

Tiden rann iväg, knappt två veckor återstod av min anställningstid på gården. Det var snart dags för mig att packa ihop mina få tillhörigheter och lämna mitt kära sädesloft, där jag fördrivit så många kvällstimmar tillsammans med böckerna. Böcker, som jag lärt mig så mycket av, bl a genom alla anteckningar som var gjorda i dem.

Fel kängor

70 kronor återstod av min avlöning och dessutom hade jag blivit lovad ett par kängor. Pojkarnas kängor snördes med skosnören och flickornas kängor knäpptes i sidan med knappar. Knäppningen utfördes med hjälp av en specialnål. Flickkängorna var också något längre i skaften än pojkarnas. Jag hade fått besked av husbonden att jag kunde hämta mina kängor hos skomakare H. W. Nilsson i Hurva. Glad i hågen vandrade jag iväg till skomakeriet. Skomakaren satte sig tillrätta på sin trefoting, sköt ner sina glasögon på näsan och visade mig kängorna. Ett par flickkängor med sidknäppning! "Jag vet att du är besviken min pojke! Var inte ledsen, för jag har tänkt ut hur vi ska ordna upp det!" sa han. Kängorna var begagnade men så gott som nya. Troligen hade de tillhört någon av bondens döttrar och jag ansåg inte att jag kunde ta emot dem. De skulle ha väckt allmän munterhet bland mina pojkamrater! "Hör nu på mig pojke! Jag har ett par pojkkängor, nästan nya, skulle de passa dig så är de dina! Flickkängorna kan jag nog sälja till någon flicka," sa skomakaren.

Kängorna passade mig. Jag var så glad och tackade skomakare Nilsson flera gånger.

När jag skriver detta är jag 77 år gammal och mina tankar har ofta gått till det lilla huset med skylten H V NILSSONS SKOMAKERI. Huset finns inte längre kvar. Det har fått lämna plats för stora vägen Rolsberga-Hurva. *(Kommentar: Detta stämmer inte eftersom huset finns kvar än idag – dock går vägen på andra sidan huset varför författaren uppfattat det som om huset inte längre fanns.)*

Den gamle hedersmannen H. W. Nilsson har för länge sedan lämnat detta jordiska. Om ingen annan minns honom, så gör i alla fall en person det, och han var lilldräng hos Ola Nilsson år 1919.

Jag lämnade emellertid inte min tjänst i vrede över det skedda. Jag hade fått lära mig mycket, som jag i fortsättningen har haft stor nytta av. Att gråta över trötthet tjänar ingenting till och efter regn brukar det komma solen! När jag sade adjö till bondfolket, tittade solen fram. Jag tyckte bra om dem alla. Särskilt husmor, som månat ganska mycket om mig, och tydligen var jag välkommen tillbaka nästa år. Jag erhöll återstoden av min lön, 70 kronor, samt en väl tilltagen påse med smått och gott att ha med mig hem av husmor. Vidare fick jag ett paket med kläder, som en gång tillhört pojkarna och flickorna på gården. Kläder som styvmor säkert skulle bli glad över, så häutig som hon var med att sy om sådant som inte passade. Husbonden berömde mig för betkörningen och tittade lite extra på mina kängor, som jag dagen till ära tagit på. Jag undrade om inte skomakare Nilsson sagt husbonden några väl valda ord angående dem, för de brukade talas vid emellanåt!

Jag gjorde ett kort besök på mitt kära sädesloft, där jag hade haft det så skönt i min ensamhet med alla böckerna, och så hade jag ju haft en egen härlig säng! Mina få tillhörigheter var fort nedpackade i en liten säck och så var jag rustad för hemfärd. Jag vinkade

adjö till husbondefolket, som inte längre var mitt husbondefolk. Det led mot kväll, skymningen hade börjat och om en halvtimme skulle jag vara hemma.

Därhemma var jag väntad. Alla var nyfikna på hur jag hade haft det. Det var inte småsmulor av mat och kakor som min tidigare matmor skickat med mig. Styvmor var nyfiken på vad klädpaketet innehöll. Det visade sig, att där fanns både det som passade och det som kunde sys om, mest var det flickkläder. Kaffebordet dukades och vi bänkade oss alla kring bordet. Det stora ögonblicket var för mig, när jag kunde överlämna sextio kronor till far och styvmor och se deras glädje. Tio kronor behöll jag själv, med tanke på mina inköp till julen som endast låg ett par månader framåt i tiden.

Dagen efter hemkomsten skulle jag börja skolan i Östra Strö, där även mina helsyskon Sture och Signe gick. Allting gjordes i ordning inför morgondagen. Jag skulle egentligen ha börjat redan i september. Men jag skulle nog klara av skolan trots förseningen, det beskedet hade far fått av lärare Nihlén.

Månaderna gick raskt till jul och den stundande juledigheten. Förutom läxläsningen var det en hel del sysslor jag fick hjälpa till med hemma. Sysslor, som jag tidigare berättat om. Jag hade vuxit och blivit starkare och kunde nu hjälpa far med den del andra sysslor bl a häststallen.

Julfesten en upplevelse

Det skulle bli julfest i skolan innan jullovet började. Festen gällde endast för dem som gick i storskolan, och jag hade fått löfte om att få delta. Jag hade snygga kläder och behövde inte skämmas. Mest stolt var jag över mina skor. Denna vinter hade vi barn inga bekymmer över våra kläder! Julfesten var en stor upplevelse för mig. Skolsalen var utrymd och granen stod grann och vackert pyntad mitt på golvet, ett flertal bord var dukade med koppar och fat och på faten fanns olika sorters julka-

kor. Vi bjöds på chokladmjölk, som serverades av lärarens hustru med hjälp av klassens flickor. Efter förtäringen vidtog jullekar och dans kring granen. Det fanns två stycken av flickorna, som jag tyckte mycket om. Iris och Alfild hette de och bägge kom från lantbrukarhem. Egentligen visste jag inte riktigt vem jag tyckte bäst om av dem. Under skolgången brukade vi byta smörgåsar med varandra, något som jag inte förlorade på! När jag tänker efter, var de nog min första förälskelse! Efter en del ringlekar, som leddes av skolläraren skulle vi få lära oss att dansa med varandra. Jag var för blyg för att bjuda upp. Först när det blev flickornas tur att bjuda upp, blev det någon dans för min del. Iris bjöd först upp mig och därefter Alfild. Förtrollningen var fullständig! Jag var tydligen deras pojkvän. Jag kände mig så lycklig och jag har ofta i mitt liv tänkt på dessa flickor.

Festen var slut och mörkret ruvade därute. Det var halv snöstorm och vägen hem var lång. Men jag var varmt klädd och skomakare Nilssons kängor var både varma och skyddade mot snön. Kakpåsen, som jag fått med mig hem till syskonen, hade jag stoppat innanför rocken.

Väl hemma blev jag grundligt utfrågad om hur festen varit. Särskilt mina syskon Sture och Signe, var nyfikna! De hade ännu några år framför sig, innan det kanske skulle bli deras tur att vara med på en julfest. Kakorna hade fördelats och far och styvmor hade, sin vana trogen, druckit sitt kvällskaffe. Far hade sträckt ut sig på kökssoffan och sjöng visan "Låga ryttartorpet vid höga Hunneberg". Barnen gjorde sig i ordning för sänggåendet, utom jag som följde med far på kvällsrundan till stallarna.

Året därpå, 1920, slutade jag min skolgång i Östra Strö. Julfesten var den enda under mina skolår och blev ett minne för livet. När mina egna barn längre fram i livet, begett sig till sina julfester, så har minnet av min egen julfest värmt mig. I min hustru, som kom från

ett lantbrukarhem på Gotland, såg jag en av flickorna från barndomsåren. Liksom hon i mig kanske kände igen någon från sin barndom.

Julen har traditionsenligt firats i vårt hem. Jag hade köpt julklappar för mina undanstopade tio kronor! Styvmor fick även denna jul en vacker huvudduk, liksom far sina cigarrer och vi barn julgodis.

Gösta V Jönsson, författaren till Statarliv i Ringsjötrakten, på äldre dagar. Han gick bort 2003 i en ålder av 95 år.